

HØGSKOLEN I AGDER

Kandidatnummer (navn):
962

Veldygg fra A

FORSIDE

ved besvarelse av hjemmeeksamen, semesteroppgave, rapport, essay osv.

Emnekode:	Ped 134
Emnenavn:	Utviklingsoppgave i Pedagogikk
Emneansvarlig (normalt faglærer):	Kjetil Sørborg og Anne Bjørkvik
Eventuell veileder:	Karen Hansen
Utleveringstidspunkt (gjelder hjemmeeksamen):	
Innleveringsfrist/ tidspunkt:	9. mai 2008 Kl.15.00
Antall sider inkl. forside (ekskl. vedlegg):	19
Vedlegg (ant. sider):	25
Merknader:	

Jeg/vi bekrefter at jeg/vi ikke siterer eller på annen måte bruker andres arbeider uten at dette er oppgitt, og at alle referanser er oppgitt i litteraturlisten.

Ja

Nei

Kopiering av andres tekster eller annen bruk av andres arbeider uten kildehenvisning, kan bli betraktet som fusk.

Gjelder kun gruppeeksamen:

Vi bekrefter at alle i gruppa har bidratt til besvarelsen.

Ja

Nei

Kan besvarelsen brukes til undervisningsformål?

Ja

Nei

VEILEDNING
*- en forutsetning for læring
og utvikling i praksis?*

UTVIKLINGSOPPGAVE I
PEDAGOGIKK 134

Våren 2008

Universitetet i Agder
Fakultetet for Kunstfag

Kandidatnummer 962

INNHold

1. Innledning	1
2. Teori	2
Lev Vygotsky og hans utviklingssyn	2
Eksemplarisk veiledning og praktisk yrkest teori	3
Erfaringstyranni eller teorityranni – et filosofisk perspektiv på praksis (Tone Kvernbekk)	4
3. Metode	4
Innsamling av kvalitativ data	4
Gjennomføring av intervju	5
Bearbeiding av innsamlet stoff	6
4. Resultat og drøfting	6
Praksis i allmennlærerutdanningen	6
Praksis i faglærerutdanningen	7
Veiledning og kvalitet	8
Veiledning og utvikling av praktisk yrkest teori	8
Er praksis nok i seg selv	9
Orientering i forkant av praksis	10
Veiledning og den proksimale utviklingssonen	11
Veiledning i forholdet mellom teori og praksis	12
5. Konklusjon	14
Litteraturliste	15
Tilleggsliste	16
Vedlegg	
Vedlegg Nr.1: Transkripsjon av intervju med PPU-student Marianne Ommedal	
Vedlegg Nr.2: Transkripsjon av intervju med faglærer student Solveig Berg (Fjalsett)	
Vedlegg Nr.3: Transkripsjon av intervju med allmennlærer Kjersti Riis Andersen	
Vedlegg Nr.4: Transkripsjon av intervju med allmennlærerstudent Anita Berge Larsen	
Vedlegg Nr.5: Transkripsjon av intervju med allmennlærerstudent Maria Sødal	

1. INNLEDNING

Praksisopplæring inngår som en viktig del av lærerutdanningen. Jeg er selv faglærerstudent i drama og har ved flere anledninger vært ute i praksis. Det har vært stor forskjell på hva slag utbytte jeg har hatt av de ulike periodene. Praksisprosedyrene ved praksisopplæringen på faglærerutdannelsen i drama ved universitetet i Agder og allmennlæreutdannelsen har vist seg å være svært forskjellig. På bakgrunn av det ønsker jeg å undersøke hva som karakteriserer en god praksisperiode. Hva er det som skal til for å få mest mulig utbytte av praksisopplæringen? Burde kravet for å ha praksisveileder være obligatorisk i alle lærerutdanninger?

Kvalitet i praksisopplæring er et omfattende tema, og jeg vil understreke at denne oppgaven ikke er et fullstendig studie av dette. På grunn av oppgavens omfang har jeg valgt å bare ta for meg et av elementene ved praksis, nemlig veiledning. I hvor stor grad kan veiledning være et instrument for utvikling og læring hos lærerstudenter i praksis?

I rammeplanen for faglærerutdanningen i musikk, dans, drama blir det lagt stor vekt på praksisopplæringen. Ikke minst står det at praksis skal være *veiledet* og at institusjonene *”legger til rette for didaktisk refleksjon ved at studenter, faglærere og øvingslærere drøfter studentenes praksiserfaringer og ulike syn på kunnskap og læring”* (Rammeplan for faglærerutdanningen MDD 2003:13). Blir disse føringene for praksis fulgt i begge utdanningene? Hvordan opplever studentene praksis når veiledningen ikke er tilstedet slik det egentlig er ment?

Når jeg snakker om begrepet veiledning i denne oppgaven mener jeg den typen veiledning som blir gitt av øvingslærer til lærerstudenter i praksis i form av en samtale. *”Veiledning skiller seg fra enkelte typer undervisning ved at veiledning forutsetter samtale”* (Skagen 2004:18). Jeg mener også at veiledning forutsetter observasjon av studenten, for å kunne gi meningsfull veiledning. Jeg tar spesielt for meg Per Lauvås og Gunnar Handal sitt begrep *eksemplariske veiledning*, som skal fremme refleksjon og utvikling av studentens *praktiske yrkesteori*.

Jeg vil se på betydningen av praksisveiledning i lys av pedagog og utviklingspsykolog Lev Vygotsky (1886-1934) sine teorier om utvikling. Særlig vil jeg gå inn på hans teori om den *proksimale sone*. Jeg har valgt å ikke ta med hans teorier om språket i denne sammenheng.

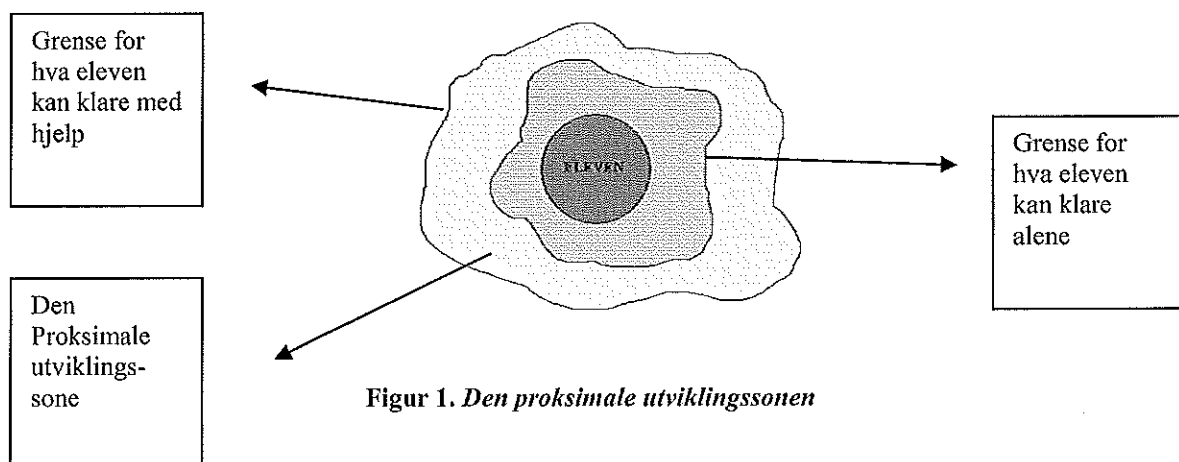
Videre vil jeg se på hva veiledning har å si i forholdet mellom teori og praksis i praksisopplæringen. Dette vil jeg gjøre i lys av artikkelen. ”*Erfaringstyranni eller teorityranni – et filosofisk perspektiv på praksis*” av Tone Kvernbekk. Jeg vil nå se nærmere på følgende problemstilling: *På hvilken måte kan veiledning være med på å styrke lærerstudentenes utbytte av praksis?*

2. TEORI

Lev Vygotsky og hans utviklingssyn

Lev Vygotsky (1886-1934) var en russisk utviklingspsykolog og pedagogisk tenker. Han er blitt kalt for ”psykologiens Mozart” og har vært en av de mest sentrale inspirasjonskildene i pedagogisk tenkning de siste tiåra (Bråten 1996). Han var svært opptatt av menneskets intellektuelle utvikling og hadde et sosiokulturelt perspektiv på læring. Sosiokulturelle perspektiver ser på læring som en kollektiv, deltakende prosess, med vekt på kontekst og interaksjon. Derfor blir interaksjon og samarbeid sett på som helt grunnleggende for læring, ikke bare som et positivt element i læringsmiljøet (Dysthe 2001).

Vygotsky innførte blant annet begrepet ”*den proksimale utviklingssonen*”. I motsetning til for eksempel Piaget, mente han at utvikling løper fra det sosiale til det individuelle. Det vil si at barnet er i stand til å utføre en handling i samspill med andre før det er i stand til å gjøre det alene (Imsen 2005:258). Først får barnet hjelp av en voksen eller noen som kan mer enn det selv til å utføre en handling, deretter klarer barnet å gjøre det på egenhånd. På den måten kan man si at den voksne, blir en slags *medierende* hjelper overfor barnet. *Mediering* er et begrep som Vygotsky bruker om alle typer støtte og hjelp i læringsprosesser, enten det er av personer eller av ulike type redskaper i vid forstand (Dysthe 2001). Det er altså forskjell på hva barnet kan klare å gjøre alene og hva det kan klare å gjøre med hjelp og støtte.

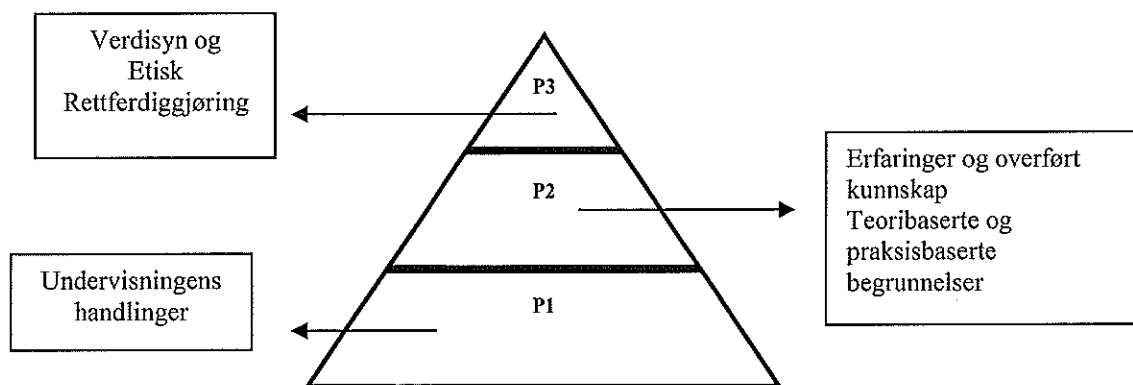
Figur 1. Den proksimale utviklingssonen

Forskjellen mellom det barnet kan klare alene og det barnet kan klare med hjelp kaller Vygotsky for ”den proksimale utviklingssonen” eller ”den nærmeste utviklingssonen” (Imsen 2005).

Eksemplarisk veiledning og praktisk yrkesteori

Eksemplarisk veiledning er en veiledningsstrategi som Handal og Lauvås beskriver i sin bok ”*Veiledning og praktisk yrkesteori*”. I en veiledningssituasjon er det ofte mer å gripe fatt i en der er tid til. En kan enten velge å gå litt inn på mye eller å gå mye inn på litt. Det er den siste løsningen som Handal og Lauvås anbefaler, den såkalte *eksemplariske* løsningen. Strategien går ut på at veileder velger å belyse grundig et avgrenset område hvor overføringsverdien til andre områder man ikke får tid til å komme inn på er stor. Det er viktig at veileder er i stand til å foreta kvalifiserte valg. Det som velges ut bør være yrkesmessig viktig. Det må selvsagt også være rom for at den som blir veiledet, selv får mulighet til å gå inn på områder som oppleves viktig (Lauvås, Handal 2000).

Praktisk yrkesteori er den enkeltes forestillinger om praksis og den samlede handlingsberedskapen for praktisk virksomhet. Den omfatter også de teoriene eller forestillingene som ligger til grunn for de handlingene som bli utført. *PYT* inneholder mye *taus kunnskap*. Det vil si kunnskap en har som en ikke helt er klar over og som ikke så lett lar seg verbalisere. For å tydeliggjøre hvordan *PYT* kan utvikles vil jeg trekke inn Løvlie (1974) praksistrekant som er bygd opp av tre nivåer. P1, P2 og P3 (Lauvås, Handal 2000).

Figur 2. Praksistrekanten (Løvlie 1974)

P1 er handlingene studenten utfører i forbindelse med praksis. P2 er kunnskapen man har tilegnet seg gjennom sine egne og andres erfaringer, samt kunnskap fra teori som en besitter.

P3 nivået utgjør etiske og verdimeslige begrunnelser. På P1 vil det være naturlig for veileder å stille spørsmål til hva studenten har tenkt å gjøre og hvordan han har tenkt å gjennomføre det. Deretter må veileder sørge for at studenten kan begrunne de valgene han eller hun har tatt ved å stille spørsmål som går over på P2 nivået. Hvorfor velger du å gjøre det på den måten? Hva er hensikten med å gjøre det osv.? (Inglar 1997) Til slutt vil man kunne komme over på P3 nivået som går på verdier og etikk. Praksistrekanten er et nyttig verktøy og en interessant modell for å kunne reflektere over og bli bevisst sin egen atferd

Erfaringstyranni eller teorityranni – et filosofisk perspektiv på praksis (Tone Kvernbekk)

I sin artikkel "Erfaringstyranni eller teorityranni – et filosofisk perspektiv" tar Tone Kvernbekk for seg forholdet mellom teori og praksis i praksisopplæringen. Hun skriver om to ytterpunkter som hun omtaler som *erfaringstyranniet* og *teorityranniet*. Med *erfaringstyranni* menes en måte å tenke undervisning og oppdragelse på som tilsier at praksis er selvtilstrekkelig. Med *teorityranni* menes det syn på teori som mener at praktiske konsekvenser er innebygd. "Teorien er en oppskrift som praktikerne bare har å følge" (Kvernbekk 1995:20). Teorien skal fortelle deg hva du skal og ikke skal gjøre. I *erfaringstyranniet* derimot er det erfaringene som forteller deg det. Hun kritiserer begge ytterpunktene og argumenterer for et helhetlig syn hvor teoretisk kunnskap og erfaring eller praktisk kunnskap integreres i ett og samme filosofiske rammeverk (Kvernbekk 1995).

3. METODE

Innsamling av kvalitativ data

I undersøkelsene jeg har gjort har jeg benyttet meg av den *kvalitative* metoden for innsamling av data. Videre har jeg valgt det åpne individuelle intervjuet som intervjuform. Hensikten med den *kvalitative* metoden er å gå i dybden på hver enkelt respondent og på den måten få et mer nyansert bilde av det tema man undersøker. Utgangspunktet for å velge den *kvalitative* metoden kan være hvis problemstillingen man har valgt er uklar (Jacobsen 2000). Dette var helt klart tilfelle hos meg. Som Jacobsen sier i sin bok "hvordan gjennomføre undersøkelser": Hvordan skal man kunne utforme spørsmål til en spørreundersøkelse hvis man ikke vet hva slags spørsmål man skal stille? (Jacobsen 2000:118)

I forkant av intervjuene hadde jeg også valgt å utarbeide en intervjuguide med en oversikt over hvilke tema jeg ville innom i løpet av intervjuet. I følge Jacobsen så skal intervjuguiden bare benyttes hvis ikke intervjuobjektet selv kommer inn på tema som intervjueren ønsker å få belyst (Jacobsen 2000:133). Jeg lagde en intervjuguide til hvert av intervjuobjektene jeg intervjuet. Dette fordi tema for oppgaven min endret seg. Til å begynne med hadde jeg hovedvekt på observasjon i praksis, men endte til slutt opp med veiledning i praksis.

Alle de seks intervjuobjektene jeg har intervjuet har samtykket i at jeg kan avsløre identiteten deres. Dette valgte jeg å gjøre for å øke troverdigheten og påliteligheten til kildene, slik at også undersøkelsen blir mer pålitelig i sin helhet. Jeg har valgt å intervjuer både respondenter og informanter. To nylig ferdigutdannede allmennlærere, en virksom allmennlærer, en faglærer i drama/tidligere studieleder for faglærerutdanningen i drama, en PPU-student og en faglærerstudent i drama. Ikke alle blir omtalt i denne oppgaven da jeg har valgt å trekke ut det jeg mener er av størst betydning for problemstillingen.

Gjennomføring av intervju

Under intervjuene valgte jeg å benytte meg av båndopptaker. Med opptak har man muligheten til å skrive ut nøyaktig det intervjuobjektet sa. Det er med på å øke undersøkelsens pålitelighet. Det gjør det også lettere å opprettholde en mest mulig naturlig samtale med intervjuobjektene og å få de til å føle seg mer avslappet og på den måten få samtalen til å flyte lettere.

Jacobsen sier at for å oppnå en åpen informasjonsutveksling er det nødvendig at det etableres en tillitsrelasjon mellom intervjuobjekt og intervjuer (Jacobsen 2000). Vanligvis kan det være en vanskelig sak, men i dette tilfelle har jeg funnet intervjuobjekter som jeg kjenner fra før, slik at det tillitsforholdet allerede var etablert før vi møttes til intervju. Baksiden med å kjenne intervjuobjektene for godt kan være at de kjenner til mine personlige meninger om tema og lar seg påvirke av dette og omvendt. Det kan være fare for at man mister den akademiske distansen fordi man får personlig interesse for det som skjer. Dette er det sosialantropologene kaller for "to og native", "å bli en av de innfødte" (Repstad 1998:30). Likevel var jeg veldig bevisst på det og forsøkte å være så objektiv som mulig i utspørringen, nettopp for å hindre en slik påvirkning. Alle intervjuene foregikk i lukkede miljøer med en avslappet atmosfære.

Bearbeiding av innsamlet stoff

Etter at jeg var ferdig med intervjuene valgte jeg å transkribere opptakene. Når en transkriberer oversetter man muntlig språk til skriftlig tekst. Dette gjorde jeg for det første for å skaffe meg bedre oversikt over det som ble sagt i intervjuene og for lettere å kunne finne fram til den informasjonen jeg ønsket å bruke i oppgaven. For det andre tror jeg også at dette er med på å øke troverdigheten på undersøkelsen ytterligere, fordi jeg gjør intervjuene tilgjengelig for leserne. Jeg har bearbeidet intervjuene slik at det som jeg mener ikke er relevant for oppgaven har blitt fjernet, ufullstendige setninger har enten blitt formulert slik at de gir mening eller blitt utelatt fullstendig og det jeg har oppfattet som useriøs språkbruk har blitt oversatt til et noe mer seriøst uttrykk. Dialekt har også blitt formalisert til bokmål. Det advares mot å gjengi det intervjuobjektene sier på dialekt, fordi det lett kan oppfattes som at intervjuobjektene er naive, eksotiske og festlige enda de bare benytter sitt alminnelige språk (Repstad 1998:119). Alle intervjuene bortsett fra ett, som jeg ikke benyttet meg av i oppgaven, er lagt ved som vedlegg.

4. RESULTAT OG DRØFTING

Praksis i allmennlærerutdanningen

I rammeplanen for lærerutdanningene legges det en del føringer for hvordan praksis skal foregå, hva målet med praksis skal være og ikke minst hva studentene skal lære.

”Praksisopplæringen skal legges opp slik at studentene analyserer praksiserfaringene i lys av teori, læreplaner for grunnskolen og egne erfaringer med elever” (Rammeplan for allmennlærerutdanningen 2003:15). Et av kravene er også at praksis skal være veiledet (ibid).

Det som kommer fram av intervjuene jeg har gjort er at det er stor forskjell på hvordan allmennlærerne, og faglærerstudenter opplever praksisperiodene og hvordan utdanningene forholder seg til de kravene som stilles i rammeplanene.

Allmennlærerne virker forholdsvis tilfredse med praksisen de har hatt på lærerutdanningen. De forteller om godt strukturerte praksisperioder med hensyn til informasjon om praksisstedet, planlegging og veiledning. De har likevel individuelle opplevelser av de ulike praksisperiodene de har hatt og uttrykker at noen av periodene har vært bedre enn andre. Stort sett uttrykker de at det har hatt sammenheng med hva slags praksisveiledere de har hatt. Anita er ferdigutdannet allmennlærer og mener at det du får ut av veiledningen ofte kommer an på den veilederen du har og hvor grundig han eller hun er i sitt arbeid.

[...] jeg har vært borti veiledere som har skrevet liksom tre A4 sider fulle med notater i løpet av tre kvarter, ikke sant, som er kjempe grundige og går inn på alt og så er det de som... bare... nærmest sier at, ja det var bra og så ferdig. Sånn at det er veldig stor forskjell på kvaliteten på veilederen (Anita, Vedlegg 4:2).

Allmennlærerne uttrykker at de ved flere anledninger har vært missfornøyd med praksis og at de stiller høye krav til veilederne og forventer at de skal være kompetente. Maria som nylig er ferdigutdannet allmennlærer forteller at hun ikke alltid har hatt veiledere med god nok kompetanse i sin praksisopplæring. *"Jeg har hatt øvingslærere som ikke har hatt noe kurs i veiledning, jeg har også hatt øvingslærere som er førskolelærere når jeg selv skal bli allmennlærer. Det syns jeg også er litt spesielt"* (Maria, Vedlegg 5:4). Det er altså ingen selvfølge at praksis blir god selv om man har veiledning.

Praksis i faglærerutdanningen

I rammeplanen for faglærerutdanningen står det mye av det samme som i rammeplanen til allmennlærerutdanningen. Blant annet står det også her at praksisopplæringen skal være veiledet (Rammeplan for faglærerutdanningen i musikk, dans og drama 2003:14).

"Praksisopplæringen skal legges opp slik at studentene gjør seg nytte av yrkesbasert veiledning og reflekterer over didaktisk kunnskap i og på tvers av fag/fagområde" (ibid). Det virker som et godt utgangspunkt for en vellykket praksisopplæring. Likevel får jeg inntrykk av at dette ikke blir fulgt opp.

Studentene som har hatt praksis på faglærerutdanningen i drama virker mer missfornøyde med praksis enn allmennlærerne. Dette til tross for at rammeplanene legger et nokså likt utgangspunkt for dem begge. Faglærerne beskriver praksisperioder som er preget av frustrasjon og kaos. De uttrykker en stor missnøye med hensyn til informasjon om praksisstedet, planlegging og ikke minst veiledning, som de sier det har vært for lite eller ingenting av. Solveig som er faglærerstudent i drama forteller at det jevnt over i praksisperiodene har vært lite eller ingen veiledning. *"Vi har jo egentlig ikke hatt noe særlig veiledning sånn som du skisserer det.[...] Generelt sett har vi nok fått veldig lite veiledning, det vil jeg si* (Solveig, Vedlegg 2:3). Likevel kan de også fortelle om gode opplevelser med praksis og at de ser verdien av å ha praksis, selv uten veiledning. De mener at det er nyttig å skaffe seg erfaringen, men påpeker at utbyttet ville blitt større med veiledning. Praksis kan altså være god til tross for ingen eller lite veiledning.

Veiledning og kvalitet

Som vi har sett har faglærerne til tross for lite veiledning og frustrasjon mer eller mindre vært fornøyde med praksis i visse perioder. De svarer at de er fornøyd med å ha hatt praksis, men missfornøyde med mangel på veiledning. Allmennlærerne derimot sier at de, mer eller mindre, ikke er fornøyde med visse praksisperioder til tross for at de har hatt veiledning. Det er mange faktorer som spiller inn her, men studentene mener kvaliteten på veiledning er helt avgjørende for hva slags utbytte de får av praksis. Selv om veiledning er tilstedet er det ikke dermed sagt at den nødvendigvis er god.

Marianne har først gått et år drama ved universitetet i Agder og deretter ett år med Praktisk pedagogisk utdanning. Hun har selv erfart hvor forskjellig veiledere kan være. *”Det er stor forskjell på veiledere. Hva de velger å legge vekt på og i hvor stor grad en selv har muligheten til å påvirke samtalene og komme med sine ting”* (Marianne, vedlegg 1:2)

Etter min mening bør veiledningen inneholde visse kriterier for i det hele tatt å kunne kvalifiseres som veiledning. Jeg mener at veilederen både bør utfordrer studentens tanker omkring handlingene og fremme refleksjon og innsikt hos studenten. I en veiledningssamtale er det så ufattelig mye en kan gripe fatt i og faren for at det blir overflatisk er derfor stor. Det blir lett *”vegg til vegg”*- veiledning. Det vil si at man forsøker å dekke mest mulig uten å kunne komme i dybden på ting. Dette kan en unngå ved såkalt *eksemplarisk veiledning*. (Lauvås, Handal 2000). Ved at veilederen velger ut noen få områder som han eller hun går grundig i dybden på. Det som velges ut bør også kunne ha en viss overføringsverdi til andre områder slik at studenten kan gjøre seg refleksjoner rundt det på egenhånd.

Veiledning og utvikling av praktisk yrkesteori

I rammeplanen for allmennlærerutdanningen står det at studenten skal knytte teori og praksis sammen og at de på den måten utvikler analytiske ferdigheter. *”Når studentene bearbeider erfaringer fra praksisfeltet, kan de utvikle analytisk ferdighet og evne til å variere arbeidsformer og tilnæringsmåter”* (Rammeplan for allmennlærerutdanningen 2003:6).

Poenget med veiledning bør være at studenten utvikler sin praktiske yrkesteori (PYT) (Lauvås, Handal 2000). Det er viktig å ha som utgangspunkt at enhver student, uansett hvor i utdanningsforløpet han er, har en praktisk yrkesteori selv om den ikke er formulert og bevisst.

Den vil ofte være preget av studentens egne erfaringer som elev. Altså ut fra et elevperspektiv. Gjennom *eksemplarisk* veiledning vil studenten kunne utvikle sin *praktiske yrkesteori* (Lauvås, Handal 2000). Det blir da veilederens oppgave å bistå studenten med å utvikle og sette ord på sin *PYT*. Dette handler altså i stor grad om å få satt ord på den *tause kunnskapen*; få den tematisert og gjort til gjenstand for kritisk refleksjon. Det gjelder at veilederen sørger for å stille de rette spørsmålene og utfordre på riktig måte slik at man kommer inn på alle de tre nivåene på praksistrekanten (se figur 2). Ved å komme opp på P3 nivået kan man bistå studenten med å avdekke hva slags undervisnings- og elevsyn studenten har og sørge for at han eller hun gjør bevisste valg i forhold til det i fremtiden. Veilederen kan veksle mellom disse nivåene og på den måten bevisstgjøre studenten på sammenhenger mellom teori og praksis. Anita er opptatt av at veilederen skal kunne stimulere henne til å tenke selv og reflektere selv, ikke servere henne svarene på et fat.

[...] å ha en samtale med veilederen og reflektere rundt sjøl hvordan det gikk, det og er veldig viktig. Det er ikke bare det at veilederen skal komme med en fasit, men det er det å ha en samtale, og reflektere og tenke grundig igjennom hva man har gjort i etterkant, det er veldig viktig. (Anita, Vedlegg 4:1)

Ved å knytte yrkeshandlingene både til P2 og P3 skal det være mulig for studenten å reflektere over sine handlinger og artikulere *taus kunnskap*. Marianne forteller om sin opplevelse med veiledningen hun hadde på PPU hvor hun følte at veilederen stilte henne kritiske spørsmål til det arbeidet hun gjorde og på den måten hjalp henne til å se sammenhengene.

Når du har en veileder så har du en observatør som sitter og ser hva som skjer og hvorfor det skjer og da ser man det så mye lettere selv også, og da er det så mye lettere å gripe fatt i det neste time. Hvorfor skjer det? Jo kanskje fordi jeg gjorde sånn og sånn. Kanskje jeg gir de for løse tøyler. Kanskje jeg må være tydeligere sånn og sånn?
(Marianne, vedlegg 1:1-2)

Med *eksemplarisk* veiledning vil studenten etter hvert også klare å reflektere over egne handlinger på egenhånd uten veilederens hjelp, og vil derfor ikke være like avhengig av veiledning etter hvert som studenten behersker dette.

Er praksis nok i seg selv?

Er det nødvendig med veiledning eller er praksis nok i seg selv? ”*Det er bra med praksis og man får mye ut av praksis, men jeg tror man får enda mer ut av det hvis man har veiledning*

(Solveig, vedlegg 2:4). Samtlige av intervjuobjektene jeg har intervjuet er opptatt av at veiledning bør ha en sentral plass i praksisopplæringen. På en annen side mener studentene likevel at det er mulig å bli en god lærer uten å få veiledning, forutsett at man er et naturtalent. Jeg tror likevel at det ikke er en overdrivelse å hevde at det dessverre gjelder de færreste av oss. Studentene mener også praksis har en nytteverdi i seg selv, men påpeker at man får mer utbytte av praksis med veiledning. Solveig svarer slik på spørsmålet om hun får utbytte av praksis uten veiledning:

Jeg synes det er nyttig, det er det jo fordi man får praksis og praksis synes jeg er bra uansett, fordi det forbereder deg på arbeidslivet og det er en viktig del av studie. Men som sagt så synes jeg man får mer ut av det hvis man får veiledning, [...] (Solveig, vedlegg 2:5)..

Uten veiledning blir praksis kun en arena for prøving og feiling uten konstruktiv læring. ”Jeg synes det er veldig viktig med veiledning, ellers blir det litt som å fekte i blinde. En kan prøve seg fram, men en vet egentlig ikke om det er rett eller feil, hvordan det ser ut fra utsiden, for en klarer ikke å se seg selv” (Marianne). Marianne har hatt praksisopplæring både på drama og på PPU og mener at det er stor forskjell på utbytte hun har hatt av de ulike praksisperiodene på de forskjellige studiene. Hun poengterer at det kan ha sammenheng med flere faktorer, men utdyper at veiledning har mye å si for hva man får ut av praksis. På spørsmålet om hva en kan lære med veileder som en ikke kan lære uten svarte Marianne slik: ”Pedagogikk kanskje. Du sitter inne med den faglige biten, den har du liksom lært på skolen. Men det er det å sette det ut i liv som er vanskelig” (Marianne, vedlegg 1:3).

Orientering i forkant av praksis

En annen ting som flere av intervjuobjektene la stor vekt på i intervjuene, var orientering i forkant av praksis. Dette inngår ikke nødvendigvis i veiledningen, men omtales med stort engasjement av intervjuobjektene. Marianne beskriver en praksisperiode på drama preget av mye frustrasjon på grunn av liten eller ingen planlegging i forkant og mangel på veiledning. ”I og med at vi ikke hadde noen før- eller etterveiledning så visste jeg ingenting om noen ting”. Hun forteller at hun skulle lage en forestilling med elevene sine, men hadde ikke fått noen informasjon på forhånd om eventuelle spesielle behov som hun burde tatt hensyn til før hun delte ut roller.

Det viste seg at hun jeg hadde gitt størst rolle nesten, hadde dysleksi og en av de andre som var med var Jehovas vitne og han fikk ikke lov til å være med til slutt i stykke, for han var Jehovas vitne ikke sant. En er på en måte avhengig av å ha en kontakt i klassen som på en måte kan

informere en om spesielle forhold som en må vite, om spesielle elever. En trenger det for å lære noe av det syns jeg. (Marianne, vedlegg 1:1)

Det er altså ikke bare viktig med veiledning, men også en orientering om praksisstedet. Før man skal i praksis er det viktig å vite om rammebetingelsene og innholdet. Kjersti er lektor ved en barneskole i Kristiansand og forteller hvordan prosedyrene i forkant av praksis er når hun får besøk av studenter på arbeidsplassen hennes. Hun forteller at de kommer ut på besøk en tid i forkant av praksis der de får utdelt planer og lignende så de kan få tid til å forberede seg på det de skal gjøre i selve praksisperioden.

Jeg tror at praksisperioden blir så veldig mye bedre hvis de får den informasjonen på forhånd. De får satt seg inn i skolens liv, den klassens liv, hva den klassen skal gjøre, lært den læreren å kjenne og kanskje hilst på barna. Da har de jo tatt en langt skritt allerede sånn at de er mye mer klare for å begynne rett på å være med som en del av undervisningen. (Kjersti, vedlegg 3:1)

Slik jeg ser det er det ikke bare selve veiledningen som har noe å si for kvaliteten på praksis, orientering i forkant er også et viktig aspekt. Det er med på å legge grunnlaget og forutsetningene for praksis. Hvis ikke dette grunnlaget er godt må studenten ta mye på sparket og det kan føre til at studenten går i mange unødvendige feller. Dette kan igjen føre til at studenten blir usikker og ikke føler seg trygg.

Veiledning og den proksimale utviklingssonen

Vygotsky's teori om den *proksimale utviklingssonen* står sentralt i hans syn på læring.

Jeg vil forsøke å ta dette enda et skritt videre og se om dette synet på læring kan være relevant for studenter i praksis. Hvor stort utbytte har egentlig studenten av praksis uten veiledning? Hvis vi forestiller oss at studenten er barnet, og veilederen eller øvingslæreren er den voksne som kan mer enn barnet eller studenten, så kan en si at uten veileder klarer ikke studenten å nå like langt som hvis den har en veileder. Veilederen fungerer som en *medierende* hjelper overfor studenten. Det vil med andre ord si at med veileder kan studenten få større progresjon i praksisopplæringen enn uten veileder. Solveig som går tredje året på faglærer drama sier det på denne måten:

"Hvis du får god veiledning så blir du jo mye tryggere i det du gjør også, fortære. Jeg tror nok du får utfoldet deg mer enn andre, hvis du får veiledning tidlig i alle fall. Da vet du mer hva du skal jobbe mot. Jeg tror læringskurven din blir større enn hvis du skal finne ut av alt selv"
(Solveig, vedlegg 2:5).

Vygotsky var opptatt av undervisningens sosiale organisering. Generelt rettet han søkelyset mot at det skulle eksistere et samarbeid mellom voksne og barn som han så som selve kjernen

i undervisningsprosessen. Samtidig forsøkte han å forklare hvordan denne samarbeidsprosessen bidro til barns systematiske kunnskapsutvikling. Mer spesielt rettet Vygotsky søkelyset mot tankesamarbeid eller tankefellesskap som gjør at barns spontane begreper kommer i kontakt med voksnes vitenskapelige begreper. Det var dette han kalte for *den proksimale utviklingssonen*. Han understreker betydningen av tilrettelagt dialog og intersubjektivitet for individets utvikling av psykologiske prosesser, til et høyere, kulturelt nivå. ”Den voksne, læreren, utnytter[...] de muligheter som ligger i den sosiale situasjonen og styrer og veileder barnets egne kognitive prosesser for å fremme dets videre utvikling” (Bråten 1996:33). Igjen vil jeg trekke en parallell til veiledning der veilederen legger til rette for en dialog mellom seg og studenten(e).

Med sitt begrep om *den nærmeste utviklingssonen* retter Vygotsky oppmerksomheten mot kognitive prosesser som er uferdige og under utvikling. Han mener at disse prosessene står i fare for å bli oversett dersom man bare er opptatt av barnets selvstendige prestasjoner. Vygotsky var opptatt av å finne utviklingspotensialet til barnet. Dette mener også Solveig er viktig i praksisperiodene, at øvingslæreren eller veilederen forsøker å finne utviklingspotensialet til studenten og ta tak i det, gjøre studenten oppmerksom på det slik at studenten kan forsøke å utvikle dette potensialet videre. Hun uttrykker et ønske om mer veiledning i praksis og mer tilbakemeldinger generelt i studiet for å bli mer bevisst på sine egne styrker og svakheter. ”Det hadde vært veldig deilig å få mer tilbakemeldinger for da vet man hva man gjør bra og hvor man har forbedringspotensialet og i utvikling så føler jeg at det er veldig vesentlig” (Solveig, vedlegg 2:4). Et viktig metodisk prinsipp hos Vygotsky er å legge til rette for *mediert læring*. ”I praksis vil dette bety undervisning som er preget av dialog mellom lærer og elev” (Bråten 1996:130). Her referer jeg igjen til behovet for veiledning.

Veiledning i forholdet mellom teori og praksis

Før jeg går videre skal jeg først si litt om begrepet *taus kunnskap*. Når en snakker om *taus kunnskap* mener en kunnskap som er ”kroppslig” eller sanselig. Kunnskap som en har et så nært forhold til at en knapt nok er bevisst på at en har den. Eller som Handal og Lauvås forslår å kalle det; *inneforstått* kunnskap. Kunnskap som ikke så lett lar seg uttrykke verbalspråklig, som for eksempel praktiske ferdigheter, eller det å ha et godt ”blikk” for noe (Lauvås, Handal 2000).

Historisk sett har det vært lagt stor vekt på teoribasert kunnskap som blant annet skriftkulturen har ført med seg. I den senere tid har uttrykk som ”*taus kunnskap*” og ”*læring som sosial praksis*” blitt lansert som andre perspektiver på læring og etter hvert begynt å dominere mer og mer i skolen. Tradisjonelt sett har den formelle utdanningen basert seg på prinsippet om at praksis skal etterfølge teori, men med disse nye retningene har dette synet endret seg. Disse sosiokulturelle retningene legger vekt på at læring skjer gjennom integrasjon av praksis og teori, og der teori ikke nødvendigvis kommer først. (Hertzberg 2008).

I sin artikkel ”Erfaringstyranni eller teorityranni – et filosofisk perspektiv på praksis” kritiserer Tone Kvernbekk synet på at erfaring er nok i seg selv. *Erfaringstyranni* handler om at erfaring eller praksis er selvtilstrekkelig, og at teori ikke er nødvendig eller passer til praksisen, der kunnskaper om hvordan er det eneste en trenger (Kvernbekk). Hun mener at faren ved å fokusere for ensidig på erfaring blir at man kan erverve seg fordommer, feilforestillinger og dårlig praksis, så vel som kunnskap og god praksis. ”*Hvis praksis er tilstrekkelig trengs det ingen teoretisk kunnskap*” (Kvernbekk 18). Hun poengterer også at begrepet *taus kunnskap* styrker *erfaringstyranniet*. *Taus kunnskap* kan ikke formidles gjennom ord, men må erverves gjennom handling og oppøving av ferdigheter, og det må gjerne skje under overoppsyn av noen som har praktisk erfaring eller er ekspert på området. Kvernbekk understreker derimot nødvendigheten av ettertanke og refleksjon over praksis. Det er nødvendig å tenke over hva som har foregått og å stille spørsmål til det for i det hele tatt å kunne skaffe seg erfaring. ”*Det å gjøre erfaringer innebærer å trekke slutninger av det som skjer, og det kan ikke gjøres blindt*” (Kvernbekk 1995:19). Slik jeg ser det blir veileders rolle veldig sentral for at studenten skal kunne gjøre seg refleksjoner og tanker rundt det han har gjort i praksis. Studenten sitter ikke nødvendigvis med nok kunnskap eller erfaring til å bedømme selv hva som var bra eller hva som burde vært gjort annerledes. Studenten kan jo gjøre sine egne refleksjoner uten veileder, men da er det lett at studenten, som Kvernbekk sier, kan få feilforestillinger. Solveig mener at uten veiledning så kan man ikke vite om det man gjør er bra, man kan ha en følelse, men det er ikke sikkert den følelsen alltid stemmer med virkeligheten.

[...] hvis man ikke får veiledning så kan man ikke vite om man gjør noe galt eller har forbedringspotensialet.[...] Enkelte ting klarer man ikke helt selv å skjønne at man har forbedringspotensialet på og da er det en god ting at det kan komme noen å peke på det, for da vet du hva du skal forbedre[...] (Solveig vedlegg 2:2).

Jeg tenker at gjennom veiledning, som vel og merke er av den *eksemplariske* typen, kan man få artikulert den *tause kunnskapen*, bringe den opp til overflaten og bli bevisst på den. Først da kan det forventes at endringer skjer og holdninger skiftes. Det må stilles spørsmål til den *tause kunnskapen* slik at man blir bevisst på hvorfor man gjør det man gjør. Det er derfor også så viktig at det er en viss kvalitet på veiledningen ellers vil ikke studenten komme til en slik type innsikt. ”Jeg tror det der instrumentet veiledning er uhyre viktig. De som får en konstruktiv type veiledning tror jeg har muligheter for å bli mye bedre lærere” (Kjersti, vedlegg nr.3:3).

5. KONKLUSJON

Jeg mener at veiledning kan være med på å styrke utbytte av praksis og dermed også heve kvaliteten på praksis ved at: 1. Veiledningen fremmer refleksjon. 2. Veiledning utvikler studentens PYT. 3. Veiledning styrker studentens forståelse av forholdet mellom teori og praksis. Med veiledning får studentene mulighet til å reflektere over sine egne handlinger i større grad enn uten. Jeg mener at veiledning er med på å styrke og utvikle studentenes praktiske yrkest teori, gjennom såkalt *eksemplarisk* veiledning. Jeg mener at denne typen veiledning er nødvendig for at studenten skal kunne få satt ord på en del av den *tause kunnskapen* og på den måten få et mer bevisst forhold til de pedagogiske valgene han eller hun tar. Jeg mener at veiledning er nødvendig for å kunne forstå sammenhenger mellom teori og praksis bedre. Jeg har også sett at Vygotsky’s teori om *den proksimale sone* er vesentlig når det kommer til veiledning. Slik jeg ser det gir studentene uttrykk for at de kan lære mer med en veileder enn de klarer alene. Veilederen kan hjelpe de til å bli klar over egne styrker og svakheter. Samtlige av mine respondenter og informanter er enige om at de får størst utbytte av praksis når den er veiledet..

Likevel har jeg også sett at fravær av veiledning ikke dermed tilsier at praksis er dårlig. Praksis kan oppleves positivt uten veiledning også, så vel som at praksis med veiledning kan oppleves som negativt. Det er ikke det at praksis fullstendig er bortkastet uten veiledning, men jeg mener at studenten har krav på å få veiledning. Det står svart på hvitt i rammeplanene. Likevel oppfatter jeg det som at dette kravet ikke blir innfridd. Den praksisen som faglærerstudentene beskriver, uten veiledning eller orientering i forkant mener jeg ikke er holdbar. Etter min mening bør praksisveiledning være obligatorisk i alle lærerutdannelser, uten unntak, og den må holde en viss kvalitet, ellers har den ingen hensikt.

LITTERATURLISTE

- Bråten, Ivar (red.) (1996) *Vygotsky i pedagogikken*, Gjøvik, Cappelens Akademiske Forlag AS
- Dysthe, Olga (red.) (2001) *Dialog, samspel og læring*, Oslo, Abstrakt Forlag AS
- Imsen, Gunn (2005) *Elevenes verden – Innføring i pedagogisk psykologi*, Oslo, Universitetsforlaget AS
- Imsen, Gunn (2006) *Lærerens verden - Innføring i generell didaktikk*, Oslo, Universitetsforlaget AS
- Inglar, Tron (1997) *Lærer og veileder – Om pedagogiske retninger, veiledningsstrategier og veiledningsteknikker*, Oslo, Universitetsforlaget AS
- Jacobsen, Dag Ingvar (2000) *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*, Kristiansand S, Høyskoleforlaget AS
- Kvernbekk, Tone (1995) ”Erfaringstyranni eller teorityranni – et filosofisk perspektiv på praksis”, i: *Profesjonsutdanning og forskning, FoU-perspektiver på forskning*, s 17-26, Lærerutdanningsrådets temahefter
- Lauvås, Per og Gunnar Handal (2000) *Veiledning og praktisk yrkesteori*, Oslo, Cappelens Akademiske Forlag AS
- Lauvås, Per, Kirsten Hofgaard Lycke og Gunnar Handal (2004) *Kollegaveiledning i skolen*, Oslo, Cappelens Akademiske Forlag
- Penne, Sylvi og Frøydis Hertzberg (2008) *Muntlige tekster i klasserommet*, Oslo, Universitetsforlaget AS
- Repstad, Pål (1998) *Mellom nærhet og distanse*, Oslo, Universitetsforlaget AS
- Uia, *Rammeplan for allmennlærerutdanningen 2003*
www.uia.no/no/content/download/18827/219424/version/4/file/rammeplan_alu.doc (lastet ned 8.mai 2008)
- Uia, *Rammeplan for faglærerutdanningen i musikk, dans og drama 2003*
www.uia.no/no/content/download/18828/219427/version/4/file/rammeplan_fagl_mdd.doc (lastet ned 8.mai 2008)

Tilleggsliste

- Hiim, Hilde og Else Hippe (2006) *Praksisveiledning i lærerutdannelsen – En didaktisk veiledningsstrategi*, Oslo, Gyldendal Norsk Forlag AS
- Lien, Tordis (2006) *Veiledningens hemmelighet – læring og relasjoner*, Bergen, Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke
- Sundli, Liv og Frøydis Oma Ohnstad (2003), *Læreres profesjonskunnskap*, Oslo, Abstrakt forlag
- Sundli, Liv (2002), *Veiledning i virkeligheten – praksisveiledning med lærerstudenter*, Oslo, Gyldendal Norsk Forlag AS
- Aalberg, Thore K. (2002), *Individuell veiledning*, Bergen, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Transkripsjon av intervju med PPU-student Marianne Ommedal

[...] = ikke relevant for oppgaven

Kan du fortelle litt om din erfaring med praksis fra drama og ppu

*Når vi gikk drama så var alt veldig dårlig planlagt på forhånd fra hia (uia) sin side. Vi visste veldig lite før vi kom til skolen. Samme dag som vi skulle begynne i praksis så var det fordeling på hvem som skulle ha de ulike klassene, så jeg fikk plutselig vite da hvilken klasse jeg skulle ha og at jeg skulle ha den helt alene og jeg visste jo ikke hva jeg skulle gjøre. Og så ringte det inn og jeg måtte bare gå til timen uforberedt. Veldig dårlig planlagt fra hia (uia) sin side. Vi visste jo ingenting. Vi hadde jo ikke veileder, men klasseforstanderen i den klassen, han satt bare og var kjempe spent på hva vi skulle gjøre og spent på hva det her skulle bli. Jeg håpet jo at han hadde et opplegg som jeg skulle inn i, men det var jo ikke tilfelle. [...]
Jeg måtte styre skuta sjøl der oppe.*

I og med at vi ikke hadde noen for eller etterveiledning så visste jeg ingenting om noen ting. Jeg hadde jo satt opp en rolleliste og fordelt roller til alle i klassen. I forhold til rollelista, jeg kunne jo selvsagt ha gått å masa på han læreren og spurt hva han synes var fornuftig. Uansett så spurte jeg han da vi var på vei til timen og jeg hadde fordelt rollene i det stykke jeg hadde laget. Det viste seg at hun jeg hadde gitt størst rolle nesten hadde dysleksi og en av de andre som var med var Jehovas vitne og han fikk ikke lov til å være med til slutt i stykke, for han var Jehovas vitne ikke sant. En er på en måte avhengig av å ha en kontakt i klassen som på en måte kan informere en om spesielle forhold som en må vite, om spesielle elever. En trenger det for å lære noe av det syns jeg. Jeg følte ikke at jeg fikk noe utbytte av praksisen på drama. Jeg hadde det koselig og greit helt til slutt (latter), men jeg var der og lagde noe sammen med en gjeng 4.klassinger. Jeg fikk noe ut av det da kontaktlæreren vår var der, han var konkret. Han var inne en time hos alle og så på ting en burde gjøre bedre og ting som ikke fungerte. Det var på en måte den veiledningen vi fikk.

Nå i ppu så har vi hatt veldig tett oppfølging, og veilederen skal ha før og etterveiledning før hver eneste time og jeg skulle levere planleggingskjema før hver eneste time, som vi gikk igjennom før timen. Hun spurte alltid: hva er det du vil jeg skal følge med på i den timen her. Jeg kunne si hva jeg ville at hun skulle følge med på med meg. Er klasseledelsen min ok? Bør

jeg slå hardere ned på ting som skjer i klasserommet? Når begynner ting og utvikle seg. Når du har en veileder så har du en observatør som sitter og ser hva som skjer og hvorfor det skjer og da ser man det så mye lettere selv også, og da er det så mye lettere å gripe fatt i det neste time. Hvorfor skjer det? Jo kanskje fordi jeg gjorde sånn og sånn. Kanskje jeg gir de for løse tøylar. Kanskje jeg må være tydeligere sånn og sånn? Så jeg føler det var himmelen den praksisen på ppu. For du har noen du stoler på og som du vet gir deg konstruktiv kritikk og positive tilbakemeldinger på det som er bra og setter fingeren på det som ikke fungerer og en diskuterer og kommer fram til hvorfor det ikke fungerer og hva jeg gjorde og har veldig lange, gode samtaler synes jeg, som en har vanvittig stort utbytte av.

Føler du at man har utbytte av praksis uten øvingslærer/veiledning?

Nei, ikke like stort utbytte. Sånn som jeg sa i stad så føler jeg at jeg ikke hadde så mye utbytte av praksisen på drama. Nå var det en kortere praksis, den var bare på en og en halv uke. Det var stressopplegg. Vi skulle bare lage en forestilling med en klasse og ting var dårlig lagt opp i forkant. Det kan være flere faktorer som gjorde at jeg ikke fikk så mye ut av den praksisen. Den praksisen jeg har hatt nå har vært veldig god på grunn av god veiledning tror jeg. Sikkert på grunn av elevene også, det er mange faktorer som spiller inn. Førrige praksis i ppu var bra og jeg følte jeg hadde veldig gode veiledere, men den siste praksisen på ppu var likevel bedre, for de var liksom enda bedre igjen. Det er stor forskjell på veiledere. Hva de velger å legge vekt på og i hvor stor grad en selv har muligheten til å påvirke samtalene og komme med sine ting, men det synes jeg egentlig alle veilederne jeg har hatt på ppu har vært flinke til.

Jeg synes det er veldig viktig med veiledning, ellers blir det litt som å fekte i blinde. En kan prøve seg fram, men en vet egentlig ikke om det er rett eller feil, hvordan det ser ut fra utsiden, for en klarer ikke å se seg selv. I en undervisningssituasjon så er man så inni opplegget og det en gjør selv. En har en følelse på hvordan man synes det fungerte, men slev om en kan ha en god følelse så kan en veileder sitte der å se masse ting som en ikke legger merke til at en kanskje har gjort selv. Det skjer så masse i klasserommet liksom, så vannvittig masse.

Tror du man kan bli en god lærer uten veiledning?

Ikke like god. Med veileder så blir en obs på så mange ting som en ikke var obs på før. Man blir veldig oppmerksom på at undervisningen er veldig sammensatt. Hvis en bare hopper inn i det uten en veileder så tror jeg en legger opp ting etter sånn som en selv mener er bra. Det

kan være at man er flink og gjør det bra fra begynnelsen av, men en trenger andre sine synspunkter på ting.

[...]

Hva er det du lærer med en veileder som du ikke lærer uten?

Pedagogikk kanskje. Du sitter inne med den faglige biten, den har du liksom lært på skolen. Men det er det å sette det ut i liv som er vanskelig. En veileder har så mye mer begrep på ting som kan oppstå i klassen. Som praksisstudent går en bare inn og kjører sitt løp. Nå skal jeg gjøre det og det, rent sånn faglig da. En tenker på en måte så veldig faglig, at en skal ha en faglig progresjon, men du merker veldig fort i praksis at; oi, det tok jeg ikke høyde for, og det tok jeg ikke høyde for og oi, nå tok det masse lenger tid enn jeg trodde. Det kunne jo en veileder ha fortalt. En veileder har hele bilde og kan...(lang pause) lære deg å se klassen på en annen måte tror jeg.

Min veileder da. De henger seg veldig på ting som de ser en sliter med, hvis en sliter med noe. Sånn som mitt var det her med tidsbruk og hun var veldig på meg med det her med tid. Og, det her må du jobbe med. Jeg visste med meg selv at jeg var redd for å gå tom for opplegg, mens hun så det; Nei, hvis du bare kjører sånn og sånn. Du har nok opplegg for timen, du må bare tørre å begynne på en ny ting når du bør begynne på den nye tingen. De har et mye mer realistisk bilde på timen da.

Burde praksisveiledning være obligatorisk i alle lærerutdanningene?

Ja! Jeg for min del synes det er kjempe viktig! Det synes jeg. En får så masse mer ut av praksisen av å ha en veileder. Det er jeg overbevist om. For selv om en selv om en kanskje går inn i en klasse og tror at en har oversikten og tror at en har en god følelse på hvordan det har gått selv så ser veilederen tusen ting som en ikke hadde tenkt på selv.

Tror du at du hadde sittet igjen med en bedre følelse av praksisen på drama hvis du hadde fått veiledning?

Jeg hadde sikkert sittet igjen med mer fordi jeg hadde fått tilbakemelding på det jeg gjorde. Det er liksom prøving og feiling i blinde. Jeg bare kjørte på med mitt. Jeg roer meg veldig hvis jeg på en måte får høre at det der kan du gjøre, det er greit, fortsett sånn, mens når jeg ikke får høre det av noen, da blir jeg veldig usikker; gud hva er det jeg holder på med? Kan

jeg gjøre det her? Går det her an i en fjerdeklasse? En er såpass usikker at en er litt avhengig av å vite om det fungerer eller ikke. Hvorfor fungerer det ikke? Hjelp meg liksom!

En får jo på en måte en veileder i og med at klassen hadde en klasseforstander som var der, men det var ikke hans ansvar å ta seg av meg så jeg følte liksom at jeg maste på han hvis jeg spurte om ett eller annet.

[...]

En vil vite masse om det en gjør. Det er liksom som nøytralmaska. Jeg holdt på å klikke når jeg ikke fikk vite, ... ok..., nei..., greit da bare fortsetter jeg å gjøre sånn som jeg gjør, men jeg vet ikke om det er bra eller dårlig.

På hvilken måte kan man kvalitetssikre studentene?

Det er veldig vanskelig da. På PPU har man jo en kvalitetssikring på grunn av veiledning. Veilederen ser jo om studenten fungerer eller ikke i praksis og da får de ikke bestått hvis de ikke gjør en god jobb. Så veilederen fungerer jo da på en måte som en kvalitetssikring.

Hvordan skal man da kvalitetssikre faglærerstudenter som ikke har veiledere?

Det er et godt spørsmål, for hvem kan ta den avgjørelsen? Jeg vet ikke...

Har du noe mer du vil si angående veiledning?

Det er klart du får jo øving i å stå foran en klasse, i å organisere den på en eller annen måte, men du vet ikke helt hvordan det har fungert eller hvorfor det fungerte. En trenger å få den tilbakemeldingen, for en er så usikker. En må bli bevisst på hva en gjør og at det fungerer. I en sånn begynnerfase så trenger en veldig å få vite at ting fungerer, bare få bekreftelse. En trenger det for å få selvtilliten på en måte, for å få troen på seg selv, for den er så viktig når en står foran en klasse. Det er så viktig å være selvsikker, for da vinner en klassen med en gang altså, hvis de ser at en har den troen på seg selv. Og det kan man få veldig masse gjennom å få en bekreftelse på at du gjør det greit. Du har en god klasseledelse, du har god sånn og sånn, men det må du jobbe med, det må du jobbe med, men god sånn og sånn. Jeg er overbevist om at en veileder kan gjøre underverker!

Er du fornøyd med praksisen du har hatt på PPU?

Ja.

Er du fornøyd med praksisen du har hatt på drama?

Nei, sammenlignet med ppu praksisen ser jeg nå at den hadde sine mangler.

Hva tror du var hovedårsaken til at du ikke var så fornøyd med drama praksisen?

Det var nok litt forskjellige faktorer som gjorde det. Mye usikkerhet på forhånd om hva praksisen skulle inneholde og lite veiledning. Den lille veiledningen vi fikk ga meg veldig mye.

Transkripsjon av intervju med faglærerstudent Solveig Berg (Fjalsett)

[...] = ikke relevant for oppgaven

Synes du det er viktig med veiledning/øvingslærer i praksisperioder og eventuelt hvorfor?

Om jeg syns det er viktig? Ja, det er jo viktig. I hvert fall hvis man aldri har hatt praksis før så er det viktig å få høre hva man skal gjøre og hvordan man skal gjøre ting. Man trenger veiledning underveis og å få tilbakemeldinger på det man gjør for å kunne gjøre det bedre. Jeg tenker som så, at hvis man er helt ny i en situasjon der man skal komme som en lærer så burde man jo ha noen som kan følge en opp for å vite hva som er forbedringspotensialet i en selv. For man kan jo tenke selv at man er kjempe flink, men det er ikke sikkert at man er det. [...] Men det er ikke nødvendigvis at det alltid trenger å være en øvingslærer der. Vi har hatt et løp på tre år og jeg vil si at det er viktigst i begynnelsen når man har praksis for da er man helt fersk i det, og man trenger veiledning, men kanskje ikke så tett eller voldsom veiledning i tredje året. For da skal man nødvendigvis kunne mer og man skal ha erfaring, men selvfølgelig så er det jo ønskelig at det er det, for man trenger alltid tilbakemeldinger på det man gjør og det er liksom når man er student at man kan få det og har det privilegiet. [...]

Synes du det stilles for strenge eller for lite krav til planlegging i forbindelse med praksisperiodene på studie du går?

Hvis det skal være en av delene så er det nok litt for lite krav til det vil jeg si. Ofte så vet man ikke helt hva man skal gjøre før man er oppi det og det kan ofte være frustrerende for studentene, fordi man ofte gjerne vil vite hva man går til og man ønsker gjerne å planlegge et godt løp for dem man skal ha løpet for. Men som oftest slik det har vært på faglærerstudie her så har man fått vite når vi skal i praksis, men ikke noe mer enn det før kanskje samme dagen eller dagen før man skal dit. Da er det jo veldig utfordrende vil jeg si å lage et godt opplegg fordi man får så press på seg. Det beste hadde jo vært om man kunne fått en tid i forkant der man skulle konsentrere seg om å lage et opplegg for de ukene som kommer. Ta hensyn til alder, ta hensyn til hva man skal undervise i, hva som skal vektlegges og sånne ting, det hadde vært veldig ok å få vite i forkant. Vi hadde en praksisperiode på en barneskole der vi fikk vite i ganske god tid i forveien at vi skulle ha om historie og der vi fikk utdelt sider fra historieboka om det tema som den gruppa skulle ha. Det var veldig hjelpelig i forhold til å

lage et opplegg, det blir mye enklere å vite hvordan man skal stake veien ut på en måte. Men da var det en fordel at vi fikk det i god tid og ikke samme dag som vi skulle ha praksisen.

[...]

Mener du at det bør stilles visse krav til planlegging av undervisningen?

Ja absolutt. Spesielt med tanke på å komme på en videregående skole der det forventes et visst nivå. Det gjorde vi jo når vi var her på katta. Da følte man jo absolutt at det ble lagt et press på en. Det er jo veldig stor forskjell det her og på barneskole til videregående. Vi har jobbet mest i barneskole og der er det en helt annen greie på en måte, enn på en videregående føler jeg. Sånn som det var der. Han som vi hadde da, han var egentlig ganske flink på det der følte jeg, fordi vi fikk lov til å observere han først, hvordan han underviste, nå snakker jeg teoretiske timer. Så skulle vi få lov å prøve oss etterpå og da kunne vi få tilbakemeldinger fra han, hvordan han syntes vi gjorde det og underveis i timen også så kunne han utfylle oss hvis han følte at det her var ikke helt utfyllende på en måte. Og det legger jo et veldig press på oss også på en måte, det forventes at dere skal ha et visst nivå her. Det er videregående liksom og de går i tredje klasse og de har en del undervisning fra før. [...]

Mener du det er nødvendig med veiledning?

Ja, absolutt! Jeg mener i hvert fall det at hvis man ikke får veiledning så kan man ikke vite om man gjør noe galt eller har forbedringspotensialet. Man har alltid et forbedringspotensialet. Enkelte ting klarer man ikke helt selv å skjønne at man har forbedringspotensialet på og da er det en god ting at det kan komme noen å peke på det, for da vet du hva du skal forbedre. Som lærer så tror jeg det er utrolig viktig å vite at man har forbedringspotensialet og man må være åpen for det, villig til å forandre seg, forandre metode man bruker på elevene. Det er utrolig nyttig å få vite det av en lærer som har holdt på en stund eller en veileder som kan observere deg og se deg litt fra utsiden og ikke bare fra din egen vinkel. Man tenker kanskje ofte at det man gjør er bra, for ellers ville man sikkert ikke ha gjort det. Men det er lett å bli litt blind på seg selv, det er jo ikke sikkert det egentlig er så bra, så hvis noen utenfra kunne komme og si at det og det kunne du ha gjort på en annen måte så kan man prøve ut det å se selv om det fungerer eller ikke.

Er det nødvendig med øvingslærer for å kunne gi god veiledning?

Hva mener du med øvingslærer?

[...]

Er det nødvendig med observasjon for å kunne gi veiledning?

Ja! Det må det jo være for ellers vil jo ikke veilederen kunne vite hvordan du gjør det i praksis og da har han jo ikke noen forutsetninger for å si hva du kan gjøre bedre. Absolutt vil jeg si! Hvis det er fravær av det, da er det jo ikke noe poeng med veiledningen. Man kan jo selvfølgelig gå igjennom ting hypotetisk og si at jeg kommer til å legge det opp sånn og sånn, hva synes du om det? Det går jo an, men det beste er jo hvis en lærer kan se deg i action og gi deg direkte tilbakemelding på det du gjør i praksis, learning by doing! (latter).

Kan man bli en god pedagog/lærer uten veiledning og øvingslærer?

Hvis du har skikkelig teft for faget så absolutt, det tror jeg. Men det ideelle er å ha en observant som kan veilede deg. For det er absolutt ikke alle som er gode pedagoger i utgangspunktet, men med veiledning så kan man faktisk bli god hvis man er åpen for at man er feilbarlig.

Burde det være obligatorisk å ha øvingslærere i praksisperiodene i alle lærerutdannelser.

Ja, det vil jeg si at det burde være. Ja.

[...]

Mener du at du som faglærerstudent i drama har fått tilstrekkelig eller god nok veiledning i praksisperiodene du har hatt?

Det varierer veldig fra praksis til praksis vil jeg si. Vi har jo egentlig ikke hatt noe særlig veiledning sånn som du skisserer det. Vi har hatt at folk har observert oss og kommentert, men vi har aldri hatt øvingslærer i den forstand. Generelt sett har vi nok fått veldig lite veiledning, det vil jeg si. Da er det mer oppsøkende veiledning fordi vi spør om det, ikke fordi at det er avsatt tid til det.

Så du mener at du ikke har fått tilstrekkelig eller god nok veiledning?

Riktig!

Synes du det er for lite veiledning og tilbakemelding generelt på studie?

JA! (latter)

Den kom kjapt?

Det synes jeg! Det skal sies at vi hadde en fantastisk lærer det første året med Mette. Hun var veldig flink til å gi tilbakemeldinger så vi fikk en standard der som på en måte kanskje var litt over andres, jeg vet ikke. Det som skjedde da var at hun kunne, både underveis når vi holdt på, gi tilbakemeldinger, hun kunne si hva som var potensialet i oss, hvordan vi kunne forbedre oss og få fram det som var godt i oss på en måte, det som vi var flinke til. Hun tok oss inn på kontoret sitt en og en der vi fikk tilbakemelding på året som vi hadde med henne, der hun gav oss konkrete tanker om hvordan vi kunne forbedre oss. Hun gav oss konkrete ting for at vi skulle forbedre oss og det har vi nok ikke hatt i så stor grad etterpå. Jeg skal ikke dermed si at de andre lærerne er dårlige, det er ikke det som er ment, men hun var veldig flink til å gi tilbakemeldinger på den måten. Det hadde vært veldig deilig å få mer tilbakemeldinger for da vet man hva man gjør bra og hvor man har forbedringspotensialet og i utvikling så føler jeg at det er veldig vesentlig.

Jeg merka bare det første året med Mette at jeg lærte så utrolig mye om skuespill. Det var jo hennes fagfelt, hun er skuespiller. Jeg lærte så mye av å ha henne fordi hun gav tilbakemeldinger. Jeg må bare si det at jeg er så motstander av han der Lecoq sin metode å undervise på, der han bare sier bra eller ikke noen kommentar. Jeg har ikke noe tro på det i det hele tatt, jeg synes bare det fører til frustrasjon og irritasjon. Jeg har virkelig ikke troe på det for det river heller ned en person enn det bygger opp en person. Med Mette så følte man virkelig at man ble oppbygd og man lærte noe og man følte at man kunne noe og man følte at man hadde en framgang, for hun kunne si at det var en framgang også. Hun kunne si: "sånn var du sånn utvikla du deg, her har du potensialet". [...] Man blir påvirket av en lærer uansett hva den læreren gjør eller ikke gjør som lærer. Man leter etter anerkjennelse fra en lærer uansett på universitetsnivå eller videregående nivå eller hva som helst. Har du en lærer så har den læreren autoritet og det den læreren mener har betydning for deg som elev eller student. Det er alfa omega å få tilbakemeldinger. Jeg synes det er veldig viktig.

Er det nødvendig med veiledning eller er praksis nok i seg selv?

Det er bra med praksis og man får mye ut av praksis, men jeg tror man får enda mer ut av det hvis man har veiledning.

Hva har praksisveiledning å si for kvaliteten på lærerutdannelsen

Det har jo masse å si, for du skal jo lære hvordan du skal være lærer. Det er som jeg sier, at noen er fødte pedagoger fordi man bare er flink til å lære bort, men uansett så har man ting man kan luke bort. Hvis man ikke er en god pedagog så må man få det bemerkta eller noen må si det til deg. Noen må kunne si til deg at hvis du gjør det litt på den og den måten så hadde det vært bedre. Men hvis ingen sier det til deg så klarer du ikke å jette deg til det selv. Det er veldig vanskelig i alle fall for man er så subjektiv. Man klarer ikke å være objektiv på seg selv.

Men mener du at med praksisveiledning så hever det kvaliteten på studie?

Ja, det vil jeg si. Hvis du får god veiledning så blir du jo mye tryggere i det du gjør også, forttere. Jeg tror nok du får utfoldet deg mer enn andre, hvis du får veiledning tidlig i alle fall. Da vet du mer hva du skal jobbe mot. Jeg tror læringskurven din blir større enn hvis du skal finne ut av alt selv.

Hva forventer du deg i forkant av praksis?

Jeg forventer å bli utfordret, og jeg håper at jeg i forkant får vite hva jeg skal gjøre. Det er veldig frustrerende å komme til en plass å skulle ha praksis og ikke ha peiling på hva du skal gjøre for du føler deg så dum. Du føler litt at du stjeler tida til dem du skal undervise fordi du ikke har peiling, og det kan være veldig frustrerende. Du vil gjerne at det du skal gjøre skal bidra til noe bra. Da synes i alle fall jeg at det er viktig å kunne få tid til å forberede seg i forkant. Det forventer man jo også litt når man skal til en praksisplass og det er derfor det kanskje blir veldig mye frustrasjoner rundt praksis, kanskje spesielt på det her studie fordi man ofte bare blir kastet ut i det. Greit nok at man lærer en del av det også, å takle slike situasjoner, men det kunne nok blitt variert litt syns jeg.

Som sagt syns jeg veiledning er en veldig styrke i en slik setting og å få tilbakemeldinger på det du gjør. Jeg har behov for å få lov til å forberede meg, å få tid til å lage et opplegg for det som skal gjennomføres i timen. Det beste ville kanskje vært at man kunne ha laget et opplegg i forkant av praksis og så ha spurt en veileder om hva han synes: Kan dette fungere? Hvordan kan man eventuelt gjøre det annerledes? Og så fått tilbakemeldinger på det, for da har man det mye tidligere i prosessen enn bare tilbakemelding på akkurat det du gjør i timen. Og underveis, at en veileder er der og kan observere deg og se hvordan du gjør ting og kunne få tilbakemelding etterpå for å kunne forbedre seg.

Hva slags utbytte får du av praksis uten veiledning eller øvingslærer?

Jeg synes det er nyttig, det er det jo fordi man får praksis og praksis synes jeg er bra uansett fordi det forbereder deg på arbeidslivet og det er en viktig del av studie. Men som sagt så syns jeg man får mer ut av det hvis man får veiledning, man kan forbedre seg mer. Man blir nok mer stagnert og står litt på stedet hvil i forhold til læringskurve hvis man bare skal gjøre det selv uten noen som helst veiledning. Det kan kanskje også fort føre til kaos og frustrasjon hos studentene hvis ikke man har veiledning, og det går igjen utover elevene. Men selvfølgelig, man lærer jo av det også, man dukker jo opp i situasjoner der man ikke vet helt hva man skal gjøre som lærer også og da må man bare takle situasjonen der og da. Men hvis det er den eneste måten å ha praksis på i et treårig studie blir det altfor snevert.

Er du fornøyd med praksisprosedurene på studie du går?

Det har absolutt et forbedringspotensialet og det er ikke mye om å gjøre for at det skal bli bedre heller. Mye av den frustrasjonen som er tilstedet hos studentene over praksis krever egentlig bare noen enkle tak. Det er ikke mye som skal til for å få det bedre og på et høyere nivå.

Er det noe mer du vil tilføye?

(Lang pause)

JA TIL VEILEDNING!! (latter)

Jeg har gode erfaringer med praksis, det må jeg sies, men det kan absolutt bli bedre. Det har vært mye frustrasjon rundt lite veiledning og at man ikke vet nok før man begynner. Det har det vært, det kan ikke stikkes under en stol.

Transkripsjon av intervju med allmennlærer Kjersti Riis Andersen

[...] = ikke relevant for oppgaven

Synes du det er viktig med veiledning i praksis?

Ja, det mener jeg må være veldig, veldig viktig. Det er jo selvfølgelig også viktig at den studenten for lov å prøve seg ut. Det er jo en viktig del av praksisen, men jeg tenker at det er bare halv nytte eller halv verdi av den praksisen hvis en ikke i tillegg for tilbakemeldinger og det ikke blir satt spørsmål ved ting en gjør. Det synes jeg er en veldig stor og viktig del av praksistiden til studentene.

Hva gjør en øvingslærer?

En øvingslærer både observerer hva studenten gjør og prøver å legge merke til både det som studenten gjør riktig og godt, men også hva som kanskje studenten kan tjene på å gjøre på en annen måte. Så det blir på en måte både å lete etter de gode tingene og lete etter de tingene som kan bli bedre.

Har øvingslæreren kontakt med studentene i forkant av undervisningen?

Hvis du tenker på perioden før de begynner så har de alltid det her. De kommer alltid ut på besøk og får en del sånne planer og ting om skolen, årsplaner, timeplaner, bøker og en del andre opplysninger slik at de kan begynne å tenke litt på hva de skal undervise i å hva de skal gjøre mens de er hos oss. Så det gjør de alltid.

Jeg tror at praksisperioden blir så veldig mye bedre hvis de får den informasjonen på forhånd. De får satt seg inn i skolens liv, den klassens liv, hva den klassen skal gjøre, lært den læreren å kjenne og kanskje hilst på barna. Da har de jo tatt en langt skritt allerede sånn at de er mye mer klare for å begynne rett på å være med som en del av undervisningen.

Hva er ulempen med å ikke få den tiden i forkant?

Da må man bruke så mye av selve den praksisperioden til å sette seg inn i alle disse tingene, og komme inn i tankegangen på hva som foregår. Da ville man egentlig trenge en lenger praksisperiode hvis man ikke skulle kommet i forkant, for å få samme utbytte.

Du har vært øvingslærer selv og observert studenter, hva er det du ser etter?

Jeg ser jo etter mange forskjellige ting. Jeg ser etter både rent faglige ting, om de på en måte har forberedt seg godt, om de kan de tingene de skal undervise i, om de har laget gode oppgaver til barna og alt det der, rent sånn fagligdidaktiske ting. Men så ser jeg også på samspillet mellom studenten og barna og måten å være tydelig voksen på og måten å lede klassen på, alle sånn ting ser jeg veldig på. Læreren som leder, hvordan stiller hun spørsmål, hvordan svarer hun barna, hvordan tar hun de med, ser hun alle? Alle disse tingene her synes jeg jo er minst like viktig som det faglige. At hun kan alle byene i Belgia er jo nesten litt underordnet i forhold til at hun ser alle elevene og greier å møte dem.

Har dere gått igjennom det som studenten skal gjøre forkant av undervisningen?

Det pleier man alltid, ikke helt i detalj, men vi pleier alltid å sitte om morgenen å se over dagen.

Går man igjennom undervisningsopplegget?

Det er jeg litt usikker på om er gjengs. Det tror jeg nok er litt forskjellig, men grovskissen bør jo i alle fall være gjennomgått synes jeg. Men jeg vet ikke om alle detaljene nødvendigvis alltid blir gjennomgått.

Synes du det er nødvendig å gå gjennom undervisningsopplegget i forkant?

Detaljene synes jeg ikke er så viktige, men grovrisset synes jeg er greit å vite.

Hvis det var noe ved undervisningsopplegget som du mente ikke var bra, ville du ha sørget for å hjelpe studenten med å endre opplegget?

Det kommer litt an på, hvis det var en sånn ting som jeg visste det ville bli en veldig skjæring med, sånn at det ville bli et veldig nederlag for den studenten, så ville jeg ha sagt fra. Men hvis det var en ting som ikke var så stor, så ville jeg ha latt studenten kjøre det løpet og så snakket om det etterpå. Men jeg ville ikke ledet de ut i noe hvis jeg vet at hver gang som noen gjør sånn og sånn så begynner fem stykker å gråte. Da ville jeg ikke ha utsatt den studenten for det.

[...]

Er det nødvendig med veiledning for å bli en god lærer?

Du blir i hvert fall en veldig mye bedre lærer ved det. Noen er vel så naturtalenter at de klarer å bli gode lærere uansett hva som skjer. Men for de aller fleste så tror jeg det er helt

nødvendig. Jeg tror det! Jeg tror at den veiledningen den burde ikke bare ha vært når du er student og i praksis, den burde vært også når du kom ut som lærer. Så burde man fått jevnlig veiledning. Det gjør jo for eksempel psykologer, de går hele tiden i veiledning hos en annen. Jeg synes det er helt tullete at vi som står oppi så mange menneskebehandlinger hver eneste dag, at ikke vi også skulle fått en personlig veileder som vi hele tiden kunne ta opp de vanskelige relasjonene, vanskelige tingene som en står oppi. Ting en ikke får til i skolehverdagen, hva det enn er. Jeg synes i hvert fall det er viktig for studentene, men det burde egentlig ha vært videre også.

[...]

I hvor stor grad kan veiledning være et instrument for utvikling og læring?

Det tror jeg, rett utført, kan være et veldig viktig instrument for utvikling og læring. Det er jo noe vi bruker overfor elevene våre også hele tiden og som også burde være gjort oss lærere imellom i jobb. Vi har jo noe som heter kollegaveiledning. Jeg tror det der instrumentet veiledning er uhyre viktig. De som får en konstruktiv type veiledning tror jeg har muligheter for å bli mye bedre lærere.

Ser du noen ulemper med veiledning?

Ulempene er der hvor det blir feil utført. Da ser jeg ulemper. Hvis det blir overvåking og rangering. Da tror jeg det er feil. At man leter etter feil hos andre, det blir også feil. Man må lete etter hva som er rett hos andre pluss at man kan hjelpe hverandre framover med det som kan bli bedre. Så det er måten som avgjør om det er bra eller dårlig. Måten det blir utført på.

Har du noen andre ting du vil si noe om i forhold til veiledning?

Veiledning må løfte dem opp og gi dem mot. Hvis veiledning fremstår sånn at du tar fra folk motet så mener ikke jeg at det er god veiledning. Jeg tror det er viktig å tenke at veilederen er en som går ved siden av og ikke en som går foran eller står over. At man går sammen og leter etter de tingene man kan komme videre med.

Hva er en god lærer?

En god lærer er en som både makter å se elevene sine og samhandle med elevene sine på en god måte, som ser det mennesket og de mulighetene det mennesket har samtidig som det makter å formidle kunnskap og hjelpe den eleven til å tilegne seg den kunnskapen og utvikle seg videre både som mennesket og som et lærende vesen, et lærende menneske.

Hva er en god øvingslærer?

Det bør være en som er en god lærer i utgangspunktet. Det er viktig å gi disse studentene troen på at de kan bli gode lærere, at en kan inspirere dem til læreryrket. Gi dem kunnskap om hva det er å være lærer sånn i praksis og inspirere dem og vise dem veien til å selv kunne bli en god lærer. Det vil jeg si er en god øvingslærer. Gi dem entusiasme for yrket og inspirasjon og vise dem gleden over det å være lærer.

Hva syns du om at folk blir lærere uten å ha hatt øvingslærer og veiledere?

De stiller mye svakere enn de som har hatt øvingslærer og veiledere. De har gått glipp av noe underveis.

Transkripsjon av intervju med allmennlærerstudent Anita Berge Larsen

[...] = ikke relevant for oppgaven

Synes du det er viktig med veiledning i praksis?

Ja, det synes jeg er veldig, veldig viktig. Det tror jeg alle har behov for uansett, fordi man ser jo ikke seg selv utenfra. Det er veldig viktig at det er noen som sitter og faktisk kan se på små detaljer og ting du gjør som du ikke er klar over, som du behøver å få veiledning på. Det er kjempe viktig. Ja.

Ja, nå sa du jo litt om hvorfor, men kan du utdype det litt mer?

Altså når man skal stå foran en klasse og undervise så er det mange, mange, ting å tenke på i hver eneste time. Det er det å gi klare beskjeder, å følge med at for eksempel alle elevene er med på det du sier, forstår og henger med på resonnementet og alle sånne ting. Og det er ikke alltid så lett når du står foran der, og du har nesten tretti elever, å se reaksjonene og få med deg alle elevene. Derfor er det veldig godt å ha en veileder som kan veilede deg i etterkant. Og å ha en samtale med veilederen og reflektere rundt sjøl hvordan det gikk, det og, er veldig viktig. Det er ikke bare det at veilederen skal komme med en fasit, men det er det å ha en samtale, og reflektere og tenke grundig igjennom hva man har gjort i etterkant, det er veldig viktig.

Hvordan opplever du å bli observert i en undervisningssituasjon?

Ja altså, i begynnelsen av hver praksisperiode så er man veldig nervøs. De første timene man har alene. Og så er det jo ikke bare veilederne som pleier å sitte og se på, men det er jo også de andre medstudentene i praksisgruppa, sånn at det sitter veldig mange der, og de sitter med blokker og noter og det er veldig skummelt, faktisk, i begynnelsen, men så utover praksisperioden så blir man jo mer og mer kjent med veilederen, for vi har jo ofte hatt praksis i fire uker på samme sted, og noen ganger seks uker og sånn, sånn at man blir veldig godt kjent, og da er jeg egentlig ikke nervøs lenger. Det er klart at man er nervøs og føler på det fordi det er såpass personlig. Jeg kan liksom sammenligne det med å stå og synge eller utøve kunst eller hva man gjør, altså man bruker jo hele seg selv! Sånn at selv om veilederen er opptatt av å komme med konstruktiv kritikk i forhold til hva du gjør og ikke din person, så henger dette så sammen, at uansett så tror jeg at man tar det personlig hvis man får veldig

mye kritikk. Og jeg har vært med flere ganger hvor medstudenter av meg har brutt helt sammen, i veiledningssituasjon, fordi det kan være såpass tøft. Men det kommer jo selvfølgelig an på veilederen eller praksisveilederen som man har, fordi jeg har vært borti veiledere som har skrevet liksom tre A4 sider fulle med notater i løpet av tre kvarter ikke sant, som er kjempe grundige og går inn på alt og så er det de som... bare... nærmest sier at, ja det var bra og så ferdig. Sånn at det er veldig stor forskjell på kvaliteten på veilederen og det er klart at det er jo tøffere å få veiledning hvis man går virkelig inn i det, men det jo da man også lærer noe da, så det er jo det som er bra.

Ser du noen ulemper med å bli observert?

Ulempen, det må i så fall være hvis man føler at den som observerer deg ikke forstår deg som person eller at man har dårlig personkjemi. Ja, hvis det er en lærer som faktisk står for veldig andre idealer enn det en gjør selv, at det er litt sånn kræsje, det kan være litt vanskelig. Fordi det møter man jo også. Og selv om man da er student, og er liksom i en sånn underordna posisjon og liksom skal høre på alt det den personen sier, så må det kanskje være lov å si at det er ikke alle veiledere som er like dyktige heller. Ulempen kan nok være at det er viktig å ha god personkjemi med veilederen. Og så er det jo også sånn at det er jo veldig subjektiv hva man mener er god undervisning, det finns jo ikke en sånn fasit. I bland så kanskje man rett og slett ikke passer så godt sammen med den veilederen. Jeg har også prata med medstudenter som har vært i den situasjonen og som føler at de har fått veldig dårlig selvtillitt etter praksisperioden og så har de kommet til en annen veileder i neste praksisperiode og så har de fått opp selvtilliten litt igjen. Så det er ganske viktig egentlig. Man er litt sånn prisgitt veilederen.

Jeg kan si en ting til som kan være en ulempe, det er jo det at hvis noen ikke takler det så veldig godt og faktisk har en dårligere time, eller liksom presterer dårligere når det er noen som ser på deg enn det man gjør alene. Man blir såpass nervøs, for det er det jo også noen som er, men vi har i hvert fall hatt valget og si at medstudentene ikke får lov å være der. Sånn at det bare er den som observere. Men liksom alt i alt så er det utrolig viktig å bli observert, så jeg tror det på en måte det må være et kriterium for å gå gjennom lærerutdanninga, at hvis man ikke takler det så kan man kanskje egentlig ikke bli lærer heller fordi det er så mange situasjoner, man skal ha foreldremøter, man skal liksom prate foran mange, så man må på en måte lære seg å takle det. Mmm

Du sier at noen kan prestere dårligere, men tror du det kan det være med å påvirke at noen presterer bedre også?

Ja det tror jeg, mmm, for man blir jo skjerpa. Sånn at, og det, det gjør nok at mange tenker grundigere igjennom hva de skal gjøre i timen, eh og det er jo veldig viktig i forkant når man skal ha timer, det er jo planlegginga selvfølgelig og, og det er jo også med i veiledningen, det er veldig viktig, at man blir ikke bare veileda etterpå, men man skal bli også veileda i forkant. Så man går igjennom hele opplegget til timen i forkant, eh, og får kommentarer på det. Og, sånn at eh, det gjør nok at, og så at man ser verdien av å planlegge, hvor viktig det faktisk er, og det å på en måte forstå hvor vanskelig det kanskje er å holde en ordentlig bra time. Det er ikke bare gjort sånn å sveive over, man må virkelig, ja, planlegge godt da. Så jeg tror at, det blir en litt sånn skjerpings.

Tilbake til hvordan du opplever det, den opplevelsen

Jeg er vel en sånn type, jeg er alltid litt nervøs i begynnelsen uansett. Bare for at det er en ny person, og den personen vet ingenting om meg, sånn at uansett om jeg liksom har prestert veldig mye bra i forrige praksisperiode, så har jo ikke den veilederen peiling på det i det hele tatt. Sånn at jeg føler liksom at jeg begynte på scratch hver eneste gang. Så egentlig så var jeg alltid litt nervøs i begynnelsen, men det er jo ikke alle som er det sikkert, men jeg tror de fleste kjenner litt på det. Sånn, også er det jo i tillegg ny klasse, når du kommer inn i praksis ikke sant, sånn at, og det er nytt trinn som regel, for man skal være på ulike trinn hele tiden, sånn at, om jeg var i sjette klasse i forrige praksisperiode og kommer i tiende neste gang, så er det såpass forskjellig at...

Men den nervøsiteten, var den positiv eller negativ?

For meg så..., mmm er jeg såpass, jeg er veldig sånn som planlegger veldig grundig og er veldig sånn perfeksjonistisk kanskje, sånn at, for meg så hadde jeg nok gjort det like bra uten å være nervøs, mmm... Men for meg så blir det nok heller litt sånn, kanskje litt ødeleggende i begynnelsen, men jeg er såpass vant til å stå foran allikevel at jeg takler det liksom, sånn at, ja, men ehm... mmm.

Har du vært med på at medstudenter har vært så nervøse pga det å bli observert, at det har gått utover undervisningen?

Eh... Jeg har vært, jeg har ehm... jeg har hvert fall opplevd lærerstudenter som har hatt timer som har glidd helt ut, og at de på en måte, ehm..., har nok kanskje begynte litt nervøst og så

har ehm..., elevene merka det, og så har de bare fått eh, det liksom glir mer og mer ut og at de har hatt vanskeligheter å ta det inn, men jeg vet jo ikke om det hadde blitt bedre om det hadde sattet noen der eller ikke liksom, det er vanskelig å si..., men opplevelsen ble nok tyngre av at det var flere som så det..., og i tillegg få veiledning på det etterpå, så man skal liksom ikke bare gå ut av timen og ferdig liksom, det er eh, skal liksom rippe opp i det etterpå, og det er jo liksom i sånne episoder at jeg har opplevd at det er flere som har brutt helt sammen og..., fordi det har vært litt for tøft, mmm...

Kan du si litt om hvordan praksis foregår i allmennlærerutdannelsen

Hvordan det foregår..., altså man har, er jo egentlig, man kastes ut i praksis eh, ganske så kjapt når man begynner første året, etter bare noen få uker og da har man først skrevet en sånn skolestartoppagve som er, går spesifikt på..., eh, de minste elevene da, første og andre klasse og så går man ut i observasjon, så det er liksom, det første er at du bare sitter og observerer i to uker, bak i klasserommet. I liksom, I prinsippet, det blir jo ikke bare observasjon for det er jo barn, sånn at de tar jo kontakt med deg og man er jo ute i friminuttene og man ehm, er med og liksom gjør små ting og synger med dem og gjør liksom småting, men det er liksom læreren som har hovedansvaret og man sitter og observerer og man skal skrive og, og, ja se teknikker og hvordan læreren gjør det. Og så er det ikke før på våren man er ute i seks uker, eh, det første året i samme klasse som man var og observerte, og eh, da begynner man å ta over timer, men i begynnelsen så får man lov å ta, ha timer to og to eller liksom tre og tre eller man kan hele gruppa kan lage et opplegg eller man kan velge å ha alene liksom. Sånn at det, det er ganske sånn myks start. Men hele tiden så er det da at man, man kan få mer eller mindre hjelp til opplegget i begynnelsen av praksisveilederen. Man skriver tydelig, man må skrive ut liksom planlegging for timen, og levere det før timen, skriftlig. Og så i etterkant så får man da veiledning på det man, på det man gjorde og diskuterer opplegget, hva som funka, hva funka ikke, hva kan du gjøre bedre neste gang osv, osv, liksom sånn at, ehm, det var liksom første praksisperiode og etter de seks ukene da, så får man et ganske så grundig skriv om seg selv. Ja, eh, og da er det spesielle fokus i de ulike praksisperiodene, hva man skal sette fokus på. Nå husker jeg ikke helt de ulike fokusene, for det er forskjellig, det har jeg hjemme skriftlig i så fall hvis du trenger det. Eh..., men eh..., det er ganske grundig altså, det er flere A4 sider som de veilederne sitter og skriver om deg. Andre året så da, da er det liksom, nå var vi på små småskoletrinnet første året og andre året så var vi på mellomtrinnet, så da var jeg i sjetteklasse. Og det blir jo da noe helt annet, det er jo en helt annen jobb ikke sant (ler). Med en helt ny veileder og da blir det liksom å begynne

helt på scratch igjen. [...] Jeg har vært veldig heldig med veilederne jeg hadde i Oslo, jeg hadde veldig god kjemi med dem og når jeg var i sjette klasse så følte jeg at jeg fikk veldig frie tøyler og det fikk jeg også i andre klasse. Jeg har fått veldig frie tøyler til å gjøre mine opplegg, så jeg har blitt veldig lite styrt. Så at når jeg var i sjette klasse så jo satte jeg opp en stor forestilling med den klassen som ble spilt og, og som vi..., ja som de fortsatte å spille etter vi var der og..., så det var veldig gøy. Fikk liksom gjøre, jeg føler at de har gitt meg veldig frie tøyler og derfor har jeg likt veldig godt den praksisperioden.

Så flytta jeg jo til Kristiansand, for tredje året tok jeg jo her. Og eh..., da var det litt annerledes faktisk. Det som er største forskjellen var at de er kortere på samme sted. I Oslo var vi seks uker på samme skole, mens her så, på høsten da så var jeg bare to, to uker på et sted og på våren var jeg to uker på et annet sted. Det er mulig det hadde vært sånn i Oslo tredje året og, det skal jeg ikke si for sikkert. Ehm..., det jeg vet som er litt annerledes i Kr. sand er at de har ganske høye krav på at ehm..., de skal være utdannede veiledere de som..., men om det gjør det noe bedre det vet jeg ikke. Jeg opplevde hvert fall at jeg fikk en veileder som jeg ikke var ordentlig fornøyd med her på høsten og som jeg følte på en måte..., det som noen øvingslærere blir litt kritisert for, at de heller overlater klassen til studentene enn at de tar jobben veldig alvorlig. For det er selvfølgelig forskjell på kvalitet. Og som gav veldig da overfladisk veiledning tilbake, og som jeg følte ikke så detaljer og så de tingene som, om man hadde jobbet mye eller lite i forkant ble liksom egentlig ikke lagt merke til, mmm....

På våren da så fikk jeg en glimrende øvingslærer her nede som var kjempe dyktig og da ble det veldig, veldig detaljert igjen mmm.... Så det er veldig forskjell fra, da kunne vi liksom sitte i forkant av en time og diskutere en halvtime opplegget helt kjempe grundig, og så i tillegg etterpå igjennom alt, og han hadde sett alt (ler) sett om man så til venstre eller høyre liksom, med m... altså ALT hadde han sett. Mmm..., og da blir det jo veldig lærerikt også. Men da siste året da så er man jo oppe på ungdomstrinnet, så da var jeg i tiende klasse.

Er det vanlig å skrive logg?

Vi har ikke skrevet logg som vi har måttet levere inn, men når vi skriver de oppleggene i forkant, så er det på en måte en form av logg ikke sant. Fordi man skriver jo kjempe grundig hva man skal gjøre og man skriver ikke bare sånn rett ut, man skriver det i forhold til teori. Man skriver mål, delmål, liksom planer, alt sånn i forhold til teori i de oppleggene, så man skriver på en måte en logg for hver time, men man skriver det ikke i etterkant av timen, det

gjør man ikke. Men, det man gjør, jo for så vidt det er jo nesten en logg, man skriver en praksisrapport. Og da reflekterer man sånn generelt over praksisperioden, som skal leveres inn og godkjennes da, og hva man skal jobbe videre med og sånn mmm.

Jobber du best med eller uten praksisveileder?

Jeg blir kanskje litt, litt friere uten. At jeg liksom ehm, kanskje tuller og tøyser litt mer eller lissom at jeg blir litt mer meg selv. Jeg blir nok litt mer avslappet. Men jeg syns liksom at, det er litt viktig å få fram, at utover i praksisperioden så glemmer man at de sitter der. Og det er liksom sånn når man står og underviser så ser man klassen, man glemmer at de sitter bak der altså. Så det har ikke så mye å si, men at det er mest i begynnelsen når de liksom er nytt. Og så er det hvert fall viktig for meg da, det er det sikkert for alle, å oppleve at man har god kjemi med øvingslæreren, sånn at man får gode tilbakemeldinger, så man blir lissom sikker og trygg i det at denne veilederen liker det jeg gjør. Da blir man jo mye tryggere. Det tror jeg er sånn for de fleste.

Hva tenker du om kvalitetssikring av lærere i form av observasjon?

Det syns jeg er en veldig god i ide, og det er det også flere som har fremma forslag om det å få en mentor når man begynner ny på skolen Det syns jeg er en kjempe god ide. [...] Jeg tror alle lærer trenger at noen observerer de fordi man fastner litt i hvordan man gjør ting. [...]

Transkripsjon av intervju med allmennlærerstudent

Maria Sødal

Synes du det er viktig med veiledning i praksis og eventuelt hvorfor?

Jeg synes det er veldig viktig med veiledning i praksis og jeg synes det er veldig viktig at det er en kontinuitet mellom veiledningen i de forskjellige praksisperiodene. Og det er jo veldig mange grunner til at det er viktig. For det første, når du begynner på et studie, så vet du jo ikke om du har valgt det riktige, og det er kanskje i praksis, først og fremst, du ser hvordan dette yrket skal være. Å få tilbakemelding på hva man gjør er jo viktig for å utvikle seg og det er jo kjempe viktig at du har forandret deg fra du begynner på lærerskolen til du går ut. Det er viktig videre å, men spesielt viktig i de årene. Så det synes jeg er kjempe viktig.

Hvordan opplever du det å bli observert i en undervisningssituasjon

Det føles jo litt kunstig de første gangene. For egen del så synes jeg jo det gjør at du prøver hvert fall å yte bedre. [...] Jeg synes det er veldig viktig. [...] Personlig har jeg ingenting imot det

Ser du noen ulemper ved å bli observert?

I ren sånn klassesammenheng så kan en ulempe være at klassen vil jo ikke oppføre seg likt kanskje hvis du hadde vært alene, som hvis du har, spesielt har øvingslærer tilstedet. Du kommer litt til dekka bord kanskje og får ikke prøvd deg like mye. Så en del kunne kanskje vært å prøve seg mye mer alene også. Hvert fall utover i praksisforløpet, kanskje ikke i begynnelsen, men hvert fall etter hvert.

Fordeler med observasjon?

Det har først og fremst med utvikling å gjøre og det å få konstruktiv tilbakemelding på det man gjør. Man gjør jo masse ting som kunne vært bedre, og også det å få tilbakemelding på det man faktisk er sterk på og det man kan bygge videre på. Det tror jeg er kjempe viktig og det er veldig bra med observasjon.

Jobber du best med eller uten observasjon?

Jeg legger nok mer i det når jeg blir observert, det gjør jeg, det er ikke til å komme vekk i fra. Men så er det noe med det at du tørr kanskje prøve på andre metoder når du er alene, du er ikke så flau for å gjøre noe galt. Det er jo også på godt å vondt. Men jeg skulle veldig gjerne ønske at videre at man kan bli observert. For når du kommer ut i yrkeslivet da, så blir du gjerne ikke observert i et hele tatt. Og det synes jeg er veldig dumt, men det er det med utviklinga.

[...]

Praksis må legges mer vekt på. Lærerskolen er jo en av de plassene som har mye praksis, vi har jo åtte uker i året. Men det hjelper jo ikke når du kan gjøre akkurat som du vil uten å stryke i praksis. Nå setter jeg det kanskje litt på spissen, men det er sånn jeg opplever det. I tillegg så har ikke øvingslæreren noen form for, du trenger ikke noe for å bli øvingslærer, det er på en måte bare noe du kan bli sånn som jeg har forstått det og da sier det seg selv at det er ikke sikkert alle som tar den jobben like alvorlig da. Jeg tror at det må stille mer krav i praksis. Ikke være så redd for å stryke noen. Det må være mer vanlig tror jeg, å stryke i praksis. Det holder ikke å bare møte opp, det gjør jo ikke det.

Praksisrapportene er ofte altfor generelle. Jeg har jo vært i praksis der alle fire på gruppa får samme rapport og det holder jo ikke. For når man er fire forskjellige studenter som gjør ting på forskjellige måter så må du i alle fall forvente at de skal være til deg da og ikke bar etter en mal.

Hva mener du er en god øvingslærer?

Jeg mener at en god øvingslærer skal tørre å gi både positiv og negativ kritikk og på en måte følge opp kanskje. Jeg synes den samtalen før du begynner i praksis, med forventinger, den synes jeg er viktig, for da kan du tak i, sammen med øvingslærer hva du faktisk har ønske om å bli sett på. For man bør jo kunne ha så mye selvinnsikt at man ser selv også noe man kan jobbe med, og så vil øvingslærer etter hvert kunne se hva du videre kan jobbe med. Og så synes jeg det skal være en større kontinuitet mellom praksisene.

Mye av det jeg slet med da vil jo være noe jeg sliter med senere også. At de kanskje er litt mer forberedt på hvordan studenter de får. Jeg synes jo at det burde være lov å kunne se praksisrapportene fra forrige praksisperiode. Det vet jeg ikke om er lov. At den praksislæreren du skal til får se den rapporten den forrige øvingslæreren har skrevet.

*En utfordring er ikke noe du bare plutselig endrer på med en gang du får det påpekt
[...]*

Lærer du noe av å bli observert?

*Ja det gjør jeg og det synes er nesten uansett hvem du blir observert av så lærer du.[...]
Jeg tror all tilbakemelding er bra, at det er med på å utvikle deg.*

Hvordan ville du ha gjort det hvis du var øvingslærer?

Jeg synes at du kan forvente av en student som faktisk har valgt en profesjon at de møter forberedt og at de prøver. Jeg tror jo veldig på det å gi, på en måte uansett om det nesten bare er negativt så tror jeg jo veldig på å gå for det positive da. Men også så vil jeg jo prøve å gi konstruktiv kritikk da. Og med det så tenker jeg at... Jeg husker fra en øvingslærer jeg hadde, ja du står litt rart i forhold til tavla. Og det er litt sånn: Ja, det er en grei ting å få med seg, men det er ikke sånn, altså jeg vil ikke høre det. Jeg vil jo mer høre, ikke sant, hvordan jeg er, hvordan forholder jeg meg til elevene ikke sant, de tingene. For akkurat hvordan jeg står i forhold til tavla det er kanskje noe som er litt lett å forandre på. Og ikke minst litt tilfeldig. Jeg tror jeg hadde vært streng (latter). Nei men jeg tror at det å stille krav er viktig! Og hvert fall hvis vi vil ha gode lærere så må det stilles mer krav i forhold til praksis. Tror jeg.

Kan du si litt om hvordan praksis foregår.

Det er jo litt forskjellig fra plass til plass føler jeg. Det er litt opp til hver enkelt øvingslærer og litt opp til hver enkelt skole. Men det som har skjedd er at den første praksisperioden så er du først ute og observerer en uke, sikkert for å få en litt myk start. Og så har det vært en liten pause på to uker eller noe og så går du tilbake tre uker igjen og prøver deg. Og når du går allmennlærer så har du fokus på et fag. Så den første perioden var det matte og den andre perioden var det... jeg husker ikke, men hvert fall forskjellige fag ettersom hvilken praksisperiode. Og da har det gått sånn på at du deler dagen mellom deg. Si du er en studentgruppe på fire deler dagen på fire og så får du de og de timene. Hvor du på slutten av dagen har en gjennomgang med øvingslærer sammen alle sammen der både medstudenter og øvingslærer gir deg tilbakemeldinger på dagen. Og... så går det egentlig sånn..., holdt jeg på å si, gjennom hele praksisperioden. Hvis du da holder på å stryke så skal du ha beskjed om det før midten av praksisperioden. Hvis ikke så møtes du til... Og da møtes du til midtveisevaluering sammen med alle der du på en måte gir tilbakemelding. Og så på slutten

av praksisperioden så gir du en sluttevaluering i tillegg til at du har en prat med øvingslærer og får rapporten din. Og da kan du kanskje også klage på rapporten hvis du ikke er fornøyd.

Dere leverer også undervisningsopplegg?

Før timene skal du levere et undervisningsopplegg der du går etter enten den didaktiske relasjonsmodellen eller det der "hva, hvordan, hvorfor" skjema. Det velger egentlig øvingslærer. [...] Det skal vel kreves mer til opplegget etter hvert også [...]

Men det er også individuelt fra øvingslærer til øvingslærer, noen er ikke så opptatt av det, så det er litt sånn...[...] Jeg har hatt øvingslærere som ikke har hatt noe kurs i veiledning, jeg har også hatt øvingslærere som er førskolelærere når jeg selv skal bli allmennlærer. Det syns jeg også er litt spesielt.

Kan man bli en og pedagog/lærer uten å ha øvingslærer?

Det kan man kanskje, det har jo veldig med hvordan du personlig er egnet til å være det. Noen er kanskje flinkere i utgangspunktet, men jeg tror alle blir bedre med å ha en øvingslærer. Det tror jeg. Men det ser du jo både med utdanning også ikke. Det finnes jo kjempe mange som ikke har utdanning som egentlig sikkert kunne ha gjort en kjempe god jobb i klasserommet. Men jeg tror man blir bedre med.

